

СУЧАСНІ НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Т.Л. Шкабара, к.б.н., доцент

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Подальший соціально-економічний розвиток України як європейської держави можливий лише на основі екологічних переваг та формування єдиної системи екологічної безпеки. Підтвердженням зазначеного є прогресивний розвиток агропромислового виробництва значної кількості розвинених європейських країн, в яких практично втілюється принцип: «економічно доцільним є лише те, що екологічно безпечно». Пріоритети екологічної безпеки на сучасному ринковому етапі відображаються через такі регуляторні механізми, як нормування вмісту потенційно забруднюючих речовин з одночасною оптимізацією стану довкілля [1], стандартизація і сертифікація [2], контролювання й забезпечення якості [3] в єдиній системі управління безпечністю продукції.

В Україні питання менеджменту якості та безпечності мають відмінні ознаки, які стосуються, з одного боку, особливостей ведення вітчизняного аграрного виробництва, промислової переробки продукції в аспекті екологічних взаємодій, з іншого боку, на сьогодні існує певна розбалансованість розвитку ринків продовольчої сировини, напівфабрикатів і готових харчових продуктів з позицій екологічної стандартизації. Відповідно, в умовах сучасного агроекологічного розвитку теоретично актуальним і практично нагальним є удосконалення підходів до системи управління безпечністю на рівні окремих підприємств-товаровиробників, їх об'єднань та держави в цілому.

У відповідності до вищезазначених концептуальних проблем розвитку агроекологічної сфери серйозної уваги потребують питання напрямів покращення реальної ситуації на вітчизняному ринку агропромислової продукції. Найбільш ефективним механізмом управління екологічними ризиками в сучасних умовах, на нашу думку, є координація зусиль усіх учасників ринку з позицій комерційного успіху та соціальної мотивації розвитку. Тактичними складовими удосконалення агроекологічних позицій на рівні окремих ринкових формувань є соціально-екологічні ініціативи, реалізація яких можлива за умов державної підтримки в межах діючих програм природокористування (рис. 1).

Рисунок 1 Напрями розвитку системи екологічного управління в умовах вітчизняного агропромислового ринку

Авторським баченням практичної реалізації прогресивного агроекологічного розвитку, перспектив підвищення рівня якості та безпечності агропромислової продукції, суттєвого покращання стану довкілля в Україні є такі спрямування розвитку системи управління:

- формування дієвих механізмів екологізації економіки, природокористування на локальному, регіональному та загальнодержавному рівні;
- використання ресурсного підходу до оцінювання ринкових та неринкових екологічних цінностей;
- впровадження екологічного менеджменту на вітчизняних агропромислових підприємствах;
- відповідальність за екологічні наслідки всіх управлінських рішень.

Сучасна екологічна безпека як соціальний пріоритет та необхідна константа розвитку відображається у сфері аграрного господарювання через принципи хімічної, фізичної, біологічної збалансованості в умовах постійного антропогенного навантаження. В системі вітчизняного сільського господарства, з певною періодичністю, виникають екологічні проблеми, пов'язані з відсутністю єдиних компенсаційних механізмів аграрних навантажень на агроекологічні ландшафти, які безпосередньо або опосередковано задіяні до аграрних виробничих циклів. Йдеться про окремі диспропорції в існуючій сьогодні в Україні культурі ведення сільськогосподарського виробництва на рівні окремих господарств, які самостійно планують локальний розвиток систем землеробства, рослинництва, тваринництва, переслідуючи економічні інтереси. Як правило, не враховуються віддалені агроекологічні наслідки – інтенсифікація навантажень на екосистеми в різних формах вияву: забруднення ґрунтів, природних вод (в окремих випадках формами перевищення є деградація земельних

угідь); ведення монокультурного землеробства із порушенням принципів сівозмін; зменшення природного біорізноманіття за рахунок розорюваності територій природних екосистем, зокрема, пасовищ, лук, меж тощо.

Поряд із виникненням віддалених екологічних навантажень на довкілля, існують також прямі наслідки порушень в системі вітчизняного агропромислового виробництва, які виявляються через низьку якість сировини для виробництва харчових продуктів. Для прикладу, йдеться про забруднення продовольчої сировини такими речовинами та їх сполуками, як: важкі метали, нітрати, пестициди, антибіотики, гормональні препарати та інші небезпечними компонентами для здоров'я людини і навколишнього середовища.

На сьогодні практично виявляється необхідність удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектора вітчизняної економіки через довгострокові цільові програми, розробка, підтримка і практична реалізація яких повинна проводитись із урахуванням декількох аспектів: 1. загальнодержавних соціальних пріоритетів, зокрема формування екоментальності, спільної відповідальності за рівень та наслідки природокористування; 2. пошуку перспектив підвищення рівня культури виробництва, торгівлі та споживання; 3. інноваційних підходів до забезпечення необхідної збалансованості агропромислового виробництва і безпечності навколишнього природного середовища.

Виходячи із вищевикладених авторських положень, виникає необхідність формування комплексної за змістом, дієвої, ефективної за функціонуванням сучасної системи управління екологічною безпечністю, що є досить складним, але необхідним завданням для подальшого розвитку вітчизняних агропромислових підприємств та аграрного середовища в цілому. Нашим баченням є необхідність ефективного поєднання загальнодержавних підходів і тактичних рішень на рівні окремих підприємств як структурно-функціональних одиниць розвитку аграрного середовища через систему екологічного менеджменту, яка дозволяє проводити попереджувальні дії щодо обмежень екологічних ризиків. Зокрема, йдеться про розробку дієвих управлінських механізмів з позицій агрохімічного нормування, обґрунтованого перспективного агротехнічного розвитку бази рослинництва та тваринництва підприємства, врахування можливостей переробки сировини тощо в залежності від конкретних умов господарювання.

Перспективи розвитку України з позицій агроекологічних стандартів слід визначити на основі міжнародної системи НАССР – Концепції аналізу безпечних чинників та критичних точок контролю. Впровадження НАССР на вітчизняних агропромислових підприємствах дозволить по-новому підійти до формування безпечності, одночасно підвищить інвестиційну привабливість підприємств, їх економічні можливості, зокрема, вихід вітчизняної екологічно безпечної харчової продукції на міжнародні ринки.

Таким чином, напрями удосконалення системи управління екологічною безпекою в умовах вітчизняного агропромислового виробництва є достатньо різноспрямованими за теоретичним обґрунтуванням, що дає практичну можливість підприємствам обирати свою тактику прогресивного розвитку в межах єдиної системи екологічних детермінант.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Голубев А.В. Экологические проблемы сельского хозяйства стран СНГ / А.В. Голубев. // Международная экономика. – 2010. – №3. – С.55-65.
2. Скрипчук П. Економічні засади розвитку екологічних сертифікації та стандартизації / П. Скрипчук. // Економіка України. – 2012. – №4. – С. 60-71.
3. Крисанов Д.В. Якість і безпечність харчової продукції / Д.Ф. Крисанов. // Економіка і прогнозування. – 2010. – №3. – С.103-119.

Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 149-152.